

Сфера управління відходами: простір для партисипації

Доповідачка: Свеженцева Юлія Олександрівна,
старша спеціалістка з питань залучення громадськості
ВБО «Інститут місцевого розвитку»,
канд. соціологічних наук, доцентка

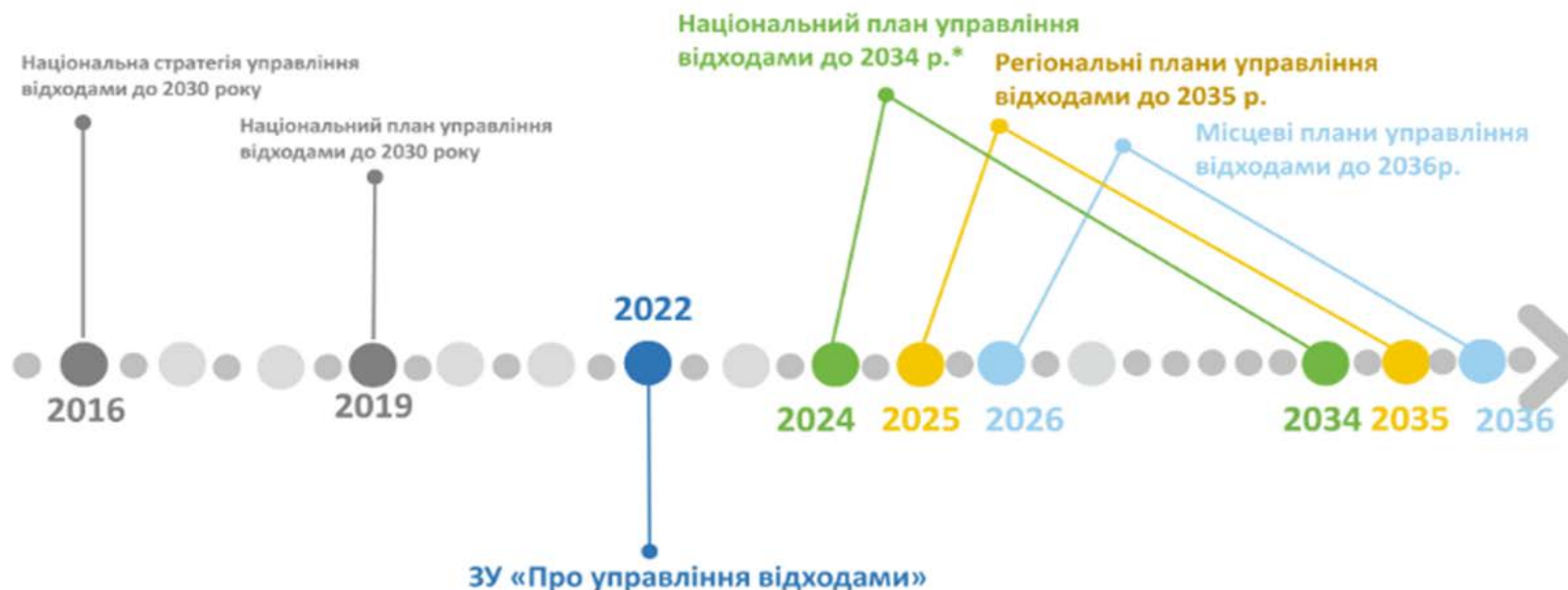
11 квітня 2024 року

Реалізація Національної стратегії управління відходами

На національному рівні триває реформа сфери управління відходами

- ❑ 9 липня 2023 року набув чинності Закон України «Про управління відходами».
- ❑ Національний план управління відходами до 2033 року має бути затверджений вже у 2024 році.
- ❑ Регіональні плани управління відходами – у 2025 році.
- ❑ Місцеві плани – у 2026 році.

Часовий проміжок планування управління відходами

Роль громадськості в реалізації Національної стратегії управління відходами

Ст. 5. ЗУ «Про управління відходами» Запобігання утворенню відходів.

П. 9: проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадськості з питань запобігання утворенню відходів та забрудненню навколишнього природного середовища.

Пріоритетні цілі:

- 1 Удосконалення та наближення національного законодавства до вимог європейського на виконання положень Угоди Україна-ЄС у сфері управління відходами.
- 2 Впровадження економічних інструментів для удосконалення управління відходами.
- 3 Вдосконалення інституційної структури сфери управління відходами та зміцнення кадрового потенціалу у сфері управління відходами.
- 4 Реформування системи інформаційного забезпечення сфери управління відходами.
- 5 Забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами
- 6 Підвищення обізнаності населення щодо управління відходами.

Участь громадськості, визначена Законом України «Про управління відходами»

- ❑ Стаття 21. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління відходами:
надання публічного доступу до узагальнених даних у сфері управління відходами та інформування громадськості про управління відходами.
- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України уповноважене проводити інформування громадськості щодо управління відходами.
- ❑ Обласні державні адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад уповноважені надавати інформацію, проводити роз'яснювальну та просвітницьку роботу з населенням щодо управління відходами.
- ❑ Участь громадськості у підготовці Національного плану, регіональних планів управління відходами, Національної програми запобігання утворенню відходів забезпечується відповідно до законодавства. Це означає, що при здійсненні стратегічної екологічної оцінки (СЕО) документу державного планування (ДДП) проводиться громадське обговорення.

Чи достатньо просто підвищити обізнаність населення для реалізації Національної стратегії управління відходами?

Вважати, що люди не змінюють звичні практики, зокрема поводження з відходами, через необізнаність – це дуже спрощений погляд на людську поведінку.

- ❑ Реалізація Національної стратегії управління відходами потребує докорінних змін психологічних установок людей, впровадження й закріплення нових норм і правил, актуалізації нових цінностей, зміни культури та філософії життя людей.
- ❑ Треба передбачати потенційний спротив нововведенням і застосовувати соціальні технології його нейтралізації.

Чи ми готові?

- ...гармонійно вписати свою життєдіяльність у довкілля, щоб воно встигало оновлюватися, очищуватися, відтворюватися?
- ...прагнути купувати вживані речі замість нових? Не через бідність, а тому, що так правильно для збереження довкілля?
- ...продовжувати користуватися речами, які «морально застарілі», хоча й виконують свої функції, коли з'явилися у продажі новомодні версії?
- ...відмовитися від примх моди заради збереження довкілля? Або зовсім змінити цінності і правила моди?
- ...повністю відмовитися від вживання одноразових речей, зокрема не використовувати такі зручні одноразові підгузки для дітей, тому що їх дорого або зовсім неможливо переробляти?
- ...змінити філософію життя з нестримного споживацтва на екологічний мінімалізм – користуватися мінімумом речей у побуті, ще й таких, що не шкодять довкіллю? Тобто зупинити бездумне захаращення свого життя, очиститися від безладу й зосередитися на тому, що дійсно є цінністю?
- ...змінити ставлення до розкоші, вважати її безглуздою дурістю?
- ...сміливо робити зауваження, якщо бачите людей, що сміються?

Сфера управління відходами як простір для партисипації

- ❑ Недостатньо прийняти закони, запровадити санкції до порушників та забезпечити позитивне стимулювання. Важливо через широкий суспільний діалог допомогти людям інтеріоризувати зміни, тобто зробити нові правила невід'ємною частиною своєї особистості.
- ❑ Чи можливо змінити психологію, культуру, філософію життя людей зусиллями тільки представників центральної, регіональної та місцевої влади?

Залучення громадськості у сфері управління відходами має багато переваг:

- ❑ Ініціативи, що пропонуються громадськими та іншими недержавними організаціями, не сприймаються населенням як примус з боку влади.
- ❑ Активна громадськість може надихати решту громадян на зміни, організувати цікаві неформальні заходи, наповнювати перетворення позитивними емоціями та сенсом.

Сфера управління відходами є широким простором для співпраці влади та активної стратегічно мислячої громадськості для впровадження нових побутових практик, норм та правил, цінностей та культурних зразків.

Ефективне управління відходами та партисипація: взаємне стимулювання й розвиток

- ❑ Участь громадськості буде дуже корисною і має застосовуватися на всіх рівнях: інформування населення, проведення консультацій, організації суспільного діалогу, співпраці та делегування повноважень.
- ❑ З іншого боку, зміни у сфері управління відходами зачіпають широкі верстви населення, активізують суспільство, тим самим сприятимуть розвитку партисипації в Україні, становленню культури конструктивного суспільного діалогу та, врешті, розвитку демократії.

Інформування: національний рівень

Обов'язковим компонентом реалізації зазначених планів має бути широкомасштабна загальнонаціональна інформаційно-роз'яснювальна кампанія щодо управління відходами.

Її завдання:

- підтримка постійного фокусу уваги аудиторій на завданнях управління відходами;
- постійне висвітлення ходу реформ в сфері управління відходами, зокрема в теленовинах;
- роз'яснення щодо нововведень;
- соціальна реклама на ТБ та інших інформаційних каналах національного рівня;
- висвітлення кращих практик та ноу хау щодо управління відходами;
- актуалізація цінностей, таких як чисте довкілля, турбота про стале майбутнє, бережливість тощо;
- популяризація нових стилів життя: сортування сміття, підтримка чистоти не тільки на власному подвір'ї, а й в усій громаді; розумне споживання, екологічний мінімалізм;
- телефоруми, круглі столи національного рівня та інші публічні обговорення;
- затверджені МОН факультативні навчальні програми для школярів, методики ігрового навчання в дитсадках тощо.

Перевага повинна надаватися партисипативним методам інформування громадськості.

Інформування: місцевий рівень

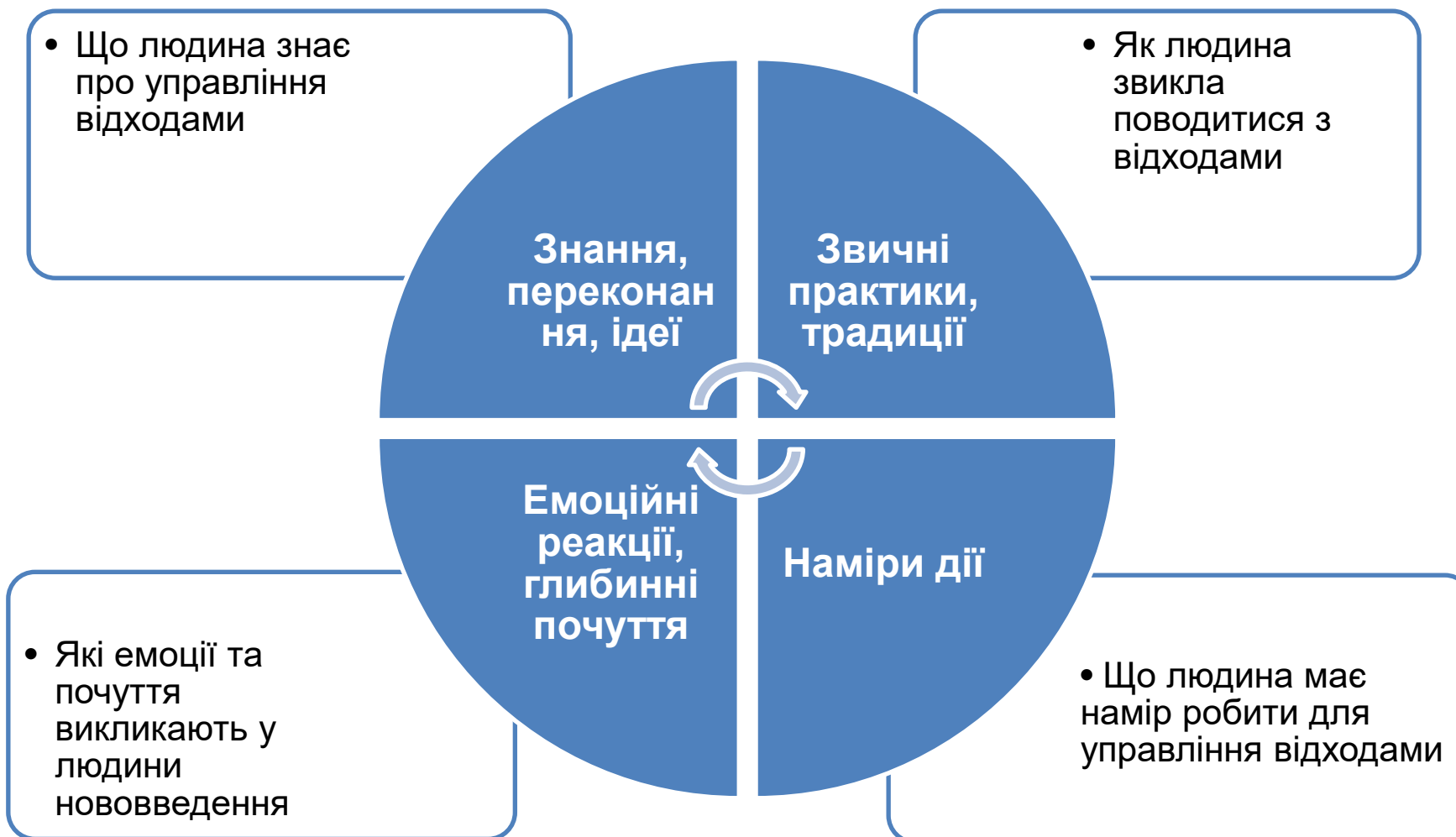
На місцевому рівні громадам необхідно проводити комплексні інформаційно-комунікаційні кампанії з використанням партисипативних методів інформування.

Чому саме комунікаційні й партисипативні кампанії?

Ми маємо змінити ставлення людей до нових правил поведження з відходами, тобто змінити психологічні установки людей.

Установка (психол.) – це стійка схильність до певної оцінки, що заснована на знаннях, переконаннях, ідеях, емоціях, глибинних почуттях, сформованих поведінкових намірах і попередній поведінці, яка здатна своєю чергою впливати на пізнавальні процеси, емоційні реакції, наміри й майбутню поведінку.

Ставлення людини до нововведень в управлінні відходами

Особливості установок

Установчі системи влаштовані так, що зміна одного з її компонентів призводить до зміни інших компонентів, наприклад:

- змінилася емоційна реакція на нові правила управління відходами, отже, змінилася вся установка відносно них (тобто й переконання, і наміри діяти);
- щось змусило змінити поведінку, отже, змінилася вся установка до нових правил;
- змінилася оцінка об'єкта з негативної на позитивну, відповідно, змінилися й емоційні реакції на об'єкт.

Способи змінити ставлення до нових правил управління відходами:

- Переконування – зміна знань, переконань, ідей (інформаційна робота).
- Зміна емоційних реакцій – викликати позитивні емоції щодо нововведень.
- Зміна поведінки – підштовхнути до дій за новими правилами.

Зміна ставлення до нововведень через

Принципи формування знань-уявлень **переконування**

Людина зазвичай переконана, що хоче мати істинні, правдиві уявлення.

Однак для неї також важливо, щоб уявлення:

- було психологічно комфортним;
- було вигідним;
- відповідало поглядам своєї соціальної групи (тих значущих людей, з ким людина спілкується або хоче спілкуватися).

Негативна інформація важливіше позитивної.

Залучення суб'єктів місцевого розвитку

- ❑ На місцевому рівні необхідна цілеспрямована таргетована комунікація з різними категоріями населення.
- ❑ Це майже неможливо зробити без залучення усіх суб'єктів місцевого розвитку, передусім громадських, благодійних, волонтерських організацій та спільнот.
- ❑ Комунікацією мають займатися всі: від органів місцевого самоврядування до працівників сміттєвозів, прибиральників, громадських активістів та громадських організацій, вчителів, вихователів, викладачів ВНЗ та ін.
- ❑ Чим раніше така комунікація розпочнеться, тим кращі будуть результати.

Офіс "Розумне докiлля. Хмельницький"

Гуфі Центр

@user-ig4qy2sr6k · Підписалося

Докладніше про цей канал >

guficenter.com

Ви підписалися

Zero waste (ZW) lifestyle: **що таке «нуль відходів»?**

- ❑ Zero waste («нуль відходів») – це громадський рух, головна мета якого – зменшити кількість відходів. Передусім це стосується пластику, але ідеї руху можна поширити практично на всі сфери життя.
- ❑ Цей підхід дасть змогу не лише стримати розростання сміттєзвалищ та сміттєвих полігонів, але також скоротити споживання ресурсів і просто зменшити кількість непотрібних речей у житті.

Перший принцип життя в стилі zero waste — не купувати того, що може стати сміттям.

Рух «нуль відходів» називає своїм основним принципом «правило п'яти R»: refuse, reduce, reuse, recycle, rot (відмова, скорочення споживання, повторне використання, переробка, компостування).

Zero waste в Україні

- ❑ Спільнота Zero Waste Lviv утворилася наприкінці 2016 року як волонтерський консультативний центр. У 2018 році було зареєстровано громадську організацію “Нуль відходів Львів”.
- ❑ Ідея «нуль відходів» отримала широку підтримку серед мешканців Львова.
- ❑ Було проведено у квітні 2017 р. 7-денний Zero Waste Challenge та у червні 2017 р. 21-денний Zero Waste Challenge, за результатами яких вдалося залучити більше 30 партнерів та провести 13 офлайн-зустрічей та воркшопів.
- ❑ Ідея ZW поширилася за межі Львова: ZW-спільноти з'явилися в інших містах (Харків, Київ, Полтава, Запоріжжя, Одеса, Миколаїв та інші).
- ❑ У 2019 році ця спільнота створила Zero Waste Alliance Ukraine, який у 2020 році приєднався до Zero Waste Europe.

Програма «Міста нуль відходів»

- ❑ Європейська програма «Міста нуль відходів» вже понад 10 років підтримує міста і громади на шляху до зменшення утворення відходів. Сертифікація передбачає єдиний перелік критеріїв, дотримання яких дозволить місту претендувати на отримання офіційного статусу міста-кандидата чи сертифікованого «міста нуль відходів».
- ❑ Громадські організації та локальний бізнес є важливими стейкхолдерами та можуть активно долучатися із власними ініціативами, а завдання ОМС – консолідувати зусилля усіх заінтересованих сторін, забезпечити підтримку та прозоро звітувати про свою роботу над впровадженням плану «нуль відходів».

Любляна

Барселона

Тревізо

Понтеведра

Критерії приєднання до програми «Міста нуль відходів»

- ❑ Серед критеріїв – комунікація із громадянами, втілення нових інфраструктурних проєктів, проведення досліджень, зокрема статистичних, щодо утворення та перероблення відходів у громаді.
- ❑ У громаді має діяти консультативна рада «нуль відходів», яка дозволяє залучати стейкхолдерів до розробки та впровадження плану «нуль відходів», зокрема для підтримки ініціатив, що продовжують життєвий цикл матеріалів або виробів, сприяють повторному використанню речей.
- ❑ ОМС має регулярно консультиватися із громадянами та звітувати їм про розроблення плану «нуль відходів».

Українські міста Zero Waste

У вересні 2020 р. м. Львів, а у 2021 р. м. Люботин Харківської області офіційно стали першими містами поза Європейським Союзом, які доєдналися до проєкту «Перехід до «нуля відходів»: одна спільнота за іншою» у рамках програми Zero Waste міста.

У лютому 2022 р. до складу Zero Waste Alliance Ukraine увійшли три громадські організації: «Нуль відходів Луцьк», «Маріуполь сортує» й «Екологічні новини» (Херсон).

Zero Waste Kharkiv у м. Люботин встановили 8 громадських компостерів та 2 шафи для повторного використання, провели інформаційну кампанію з популяризації компостування.

ПОВОДЬСЯ З ВІДХОДАМИ ВІДПОВІДАЛЬНО
ТА ПЕРЕТВОРЮЙ СВОЄ МІСТО НА
ЛЮБОТИН НУЛЬ ВІДХОДІВ

КОМПОСТУЙ
↑
ВІДДАЙ НА ПЕРЕРОВКУ
↑
СКОРИСТАЙСЯ ЗНОВУ
↑
ЗМЕНШ
↑
ВІДМОВСЯ

Соціальне підприємництво у стилі ZW

Соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, покликана розв'язати соціальні проблеми та задовольнити потреби суспільства. Це унікальна можливість поєднання соціальної місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги та продати товари.

Соціальне підприємництво у сфері управління відходами:

- ❑ Центри перевикористання речей, куди люди зносять непотрібні, але придатні для використання речі.
- ❑ Збір вторсировини
- ❑ Екокрамниці, де можна купити альтернативні одноразовим пластиковим виробам речі.
- ❑ Майстерні ремонту одягу, техніки та інших речей.
- ❑ Реставрація меблів.
- ❑ Майстерні, де непотрібний текстиль перетворюють на зручні багаторазові сумки, печворк-вироби (у клаптиковій техніці), багаторазові бахіли тощо.
- ❑ Кафе, де популяризується ідея zero waste, а 80% прибутку йде на екологічні потреби громади.

Повторне використання: досвід Швеції

- ❑ У багатьох містах Швеції діють центри, куди людей заохочують приносити вживані та непотрібні речі, які можуть знадобитись іншим – спортивний інвентар, книжки, меблі, посуд, одяг, іграшки тощо.
- ❑ Щось віддається безкоштовно, але ті кошти, які центри отримують за продаж або здачу цих речей в оренду, йдуть на розвиток інфраструктури й добробут району чи міста.
- ❑ Людина інвестує у свій комфорт, просто віддаючи прочитану книжку або м'яч, яким не користується.

В Україні теж є подібні ініціативи, наприклад:

- Благодійний магазин "Ласка" <https://laskastore.com/> в Києві — вони частину продають, частину сортують і передають відповідно до запитів на гуманітарну допомогу.
- Останні кілька років діє партнерська програма з "Новою поштою" – можна надіслати речі (які відповідають критеріям приймання) в Київ, а доставку оплатить "НП").
- Екохаби (Харків, Київ, Житомир, Буча, Кременець та ін)

Співпраця ОМС із громадськими організаціями

Які завдання можна передати громадським організаціям у сфері управління відходами:

- Навчання дітей та дорослих щодо управління відходами.
- Розробку навчальних матеріалів та методик.
- Проведення фестивалів з інсталяціями, просвітницькими заходами, лекціями провідних експертів, показом відеофільмів тощо.
- Комунікацію в соцмережах та координацію участі громадськості в екологічних заходах.
- Проведення екоеккурсій (на сміттєві полігони, центри сортування, переробки тощо).
- Створення соціальної реклами та інших інформаційно-просвітницьких матеріалів.
- Організацію та проведення екоакцій з очищення довкілля, прибирання звалищ сміття тощо.
- Створення мап несанкціонованих звалищ сміття.
- Громадську варту щодо запобігання засміченню територій.
- Проведення досліджень, зокрема статистичних, щодо утворення та перероблення відходів у громаді.
- Залучення громадськості до просторового планування пунктів збору відходів.
- ...

**ВІД МЕНЕ НІЧОГО
НЕ ЗАЛЕЖИТЬ**

**МІЙ СВІТ
ПОЧИНАЄТЬСЯ З МЕНЕ**

Публічні консультації та консультативні органи

- Усі суб'єкти місцевого розвитку, зокрема громадський актив, мають бути залучені до робочої групи з розробки місцевих планів управління відходами.
- Місцеві плани управління відходами мають проходити процедуру СЕО з обов'язковим громадським обговоренням результатів СЕО.
- Важливо провести інформаційну кампанію, щоб зацікавити й залучити громаду до публічного обговорення документа – надання зауважень і пропозицій та участі у громадських слуханнях.
- Громадськість у складі консультативного органу (робочої групи) має бути залучена й до моніторингу виконання місцевого плану управління відходами.

Без участі громадськості ніяк не обійтися!

Успішна зміна переконань, повсякденних практик, становлення нової культури життя та побуту мають відбуватися:

- невимушено,
- креативно,
- за принципом «рівний – рівному»,
- з позитивними емоціями,
- за масової участі,
- з відчуттям співпричетності до великої справи,
- з усвідомленням власної користі від цього,
- з гордістю за свою громаду.

Саме це під силу здійснити громадським організаціям, спільнотам та мережам громадських активістів.

Долучаймося до співпраці, щоб залишити нащадкам нові природоощадні технології, прогресивні традиції, розумні практики, норми та правила, культуру, а не купи сміття!

Дякую за увагу!

yasvezh@gmail.com